

ביאורים

44-ה- ארבע הדרכים להגיע אל האמת

מהדורת אור עציון

ישנן שלוש דרכים שעל ידן ניתן להגיע אל האמת: א. המדע הנראה. ב. מדע השכל. ג. דברים המוכרחים מן המציאות.

א. **מדע הנראה** - רוב הידיעה ההתחלתית של האדם מושגת על ידי חמשת החושים שלו - ראייה, שמיעה, ריח, מישוש וטעם. עניין זה בולט בעיקר אצל ילדים, הלומדים הכל על ידי החושים.

ב. **מדע השכל** - דברים ששכל האדם מחייב, למשל: שהצדק טוב, והשקר אינו טוב. ללא מוסכמות אלו לא ייתכנו חיים - כמו שאומרת התורה "איש את רעהו חיים בלעו".

ג. **מדע ההכרחיות** - דבר שאם אדם לא יודע בו, הוא יצטרך לבטל דבר המחוייב מן השכל או מוחש. מדע זה הוא תולדה של הסעיפים הקודמים, למשל, קיומה של הנפש בקרבו של האדם מוכחת מכך שהאדם עושה פעולות רבות שלא ייתכנו ללא מציאות הנפש, וכן אנו חייבים להודות שיש לאדם שכל, שאף על פי שאיננו רואים אותו אנו רואים את פועלו - כל מעשיו של האדם נעשים על ידי השכל, וזה הדבר המבדיל אותו מבדלי החיים.

45 ישנם מעט אנשים המכחישים את היסוד הראשון ואינם סומכים על החושים. אין הרבה אנשים כאלה, מפני שחמשת החושים הם דבר בסיסי שכל ילד מכיר. כאשר מכחישים את היסוד הזה נדחים שני היסודות האחרים גם כן מפני שהם בנויים עליו. על היסוד השני ישנם יותר אנשים שחולקים מפני שהוא יותר נסתר מהראשון ולא כל אחד יכול לראות אותו. החולקים על היסוד השני מכחישים על ידי כך גם את היסוד השלישי הבנוי עליו. אך יותר מכל מכחישים את היסוד השלישי, שהוא נסתר הרבה יותר משני היסודות האחרים. לסיכום, היסוד הראשון הוא בסיסי וקל להודות בו ולכן רק מעטים מכחישים אותו, את היסוד השני יותר קל להכחיש מפני שהוא יותר מופשט, והיסוד השלישי הוא הכי נסתר ולכן אנשים רבים מכחישים אותו.

46 היסוד השלישי נסתר ואין בו אמת מוחלטת הנראית לעין, ולכן יש בו דעות רבות כשכל אחת סותרת את חברתה - דברים שקבוצת אנשים אחת מכחישה השנייה מאמתת ודברים שהראשונה מקבלת השנייה מכחישה. לדוגמה, ישנם פילוסופים שקבעו שכל הדברים בעולם נחים ואין תנועה (זו היתה שיטתה של האסכולה האליאטית שנקודת המוצא שלה היתה השאלה איך יתכן שריבוי יצא מאחד, ולכן הגיעה למסקנה שהכל אחד והעולם נח - עיין בתולדות הפילוסופיה היוונית שבספרה). ואחרים קבעו שהעולם כולו נע ואין שום דבר שנח (הראשון שסבר כך היה הקליטוס שסבר שהמציאות מלאה שינויים והעולם כל הזמן זו וזו, וכך סוברים גם אנשי המדע היום). לכל אחת מן השיטות יש הוכחות לנכונותה וסתירות להוכחותיה של השנייה.

47 אנו היהודים הוספנו עוד נדבך אחד על שלושת היסודות הללו והוא המסורת, והיא בנויה על שלושת היסודות הקודמים לה. רבנו ירחיב על כך במאמר שלישי פרק ו.

לב הדברים

לאדם יש ארבעה מקורות מידע שעל פיהם הוא מנהל את חייו - החושים, מושכלות ראשונות והיגיון. מקור נוסף הוא המידע שהוא מקבל מאנשים אחרים.

רס"ג מלמד אותנו שעלינו להאמין בארבעת מקורות המידע הללו. מדוע?

אפשר להסביר זאת מתוך הבנה מהו המקור למקורות מידע אלה - הקב"ה. הקב"ה טבע באדם כוחות שונים. מכיוון שהקב"ה הוא זה שבראם, אנו מאמינים שהם נכונים וצודקים. כמובן יש לחקור ולברר מהי האמת, אך נקודת המוצא היא שמקורות המידע שלנו לא טועים.

אם הקב"ה טבע בנו חושים, עלינו לפעול בחיים כפי שאנחנו רואים ושומעים. את חיינו ננתב לפי החוש הפנימי שבתוכנו וההיגיון המנחה את דרכנו. את המסורת שאותה אנו מקבלים מאנשים שאנחנו סומכים עליהם - נקבל.

עלינו להאמין בעצמנו, להאמין בכוחות שלנו. הקב"ה נתנם לנו, והציפייה שלו היא שנשתמש בהם ונסמוך עליהם. מצד אחד זו תביעה גדולה, להצליח לחיות בכל רבדי החיים השונים. מצד שני, התביעה היא בסך הכול להיות מי שאנחנו באמת.

שלוש דרכים להגיע לאמת

44-ה- וכיון שהשקלנו מה שראינו לחברו אל המאמר הראשון, צריך שנדבר הנה על משככי האמת⁴⁴ ונודענו הברור אשר הם מוצא כל ידוע⁴⁵ ומבוע כל נודע, ונדבר עליו כפי מה שהוא ראוי לענין הספר הזה, ונאמר שהם שלשה משככים. הראשון ידעת הנראה. והשני מדע השכל. והשלישי ידעת מה שהכרח מביא אליו. ונסמך לזה באור כל אחד מאלה השרשים, ונאמר כי ידעת הנראה הוא מה שישגיגהו האדם באחד מן החמשה חושים, אם בראות או בשמע או בריח או במשוש או בטעם. אבל מדע השכל הוא אשר יעלה בשכל, כמו שהצדק טוב והפזב מגנה. אף מדע ההכרחית הוא מה שאם לא יאמין בו האדם יתחייב לבטל המשכל או המוחש. וכאשר לא יתכן לבטל אחד מהם מכריחו הדבר להאמין בענין ההוא. כאשר אנחנו מודים בעל כרחנו כי יש לאדם נפש, אף על פי שאין אנו רואים אותה, שלא נבטל פעלה הנראה. וכי יש לנפש שכל, אף על פי שאין אנו רואים אותו, שלא נבטל פעלו הנראה.⁴⁶ ואלה השלשה שרשים מצאנו בני אדם שאין מודים בהם, והמעט מהם שפכר בשרש הראשון, ואני עתיד לזכרם במאמר הראשון מן הספר ואשיב עליהם. ובכפירתו בראשון כופר בשני ובשלישי מפני שהם בנויים עליו. ורבים מאלה מי שהודה בראשון וכפר בשני ובשלישי, ואני עתיד לזכר עוד דבריהם במאמר הראשון ואשיב עליהם. ויותר מקלם מי שהודה בשני השרשים הראשונים וכפר בשלישי. וסבת התחלק מעלותם בזה, שמדע השני יותר נעלם מהראשון, והשלישי יותר נעלם מהשני, והכפירה יותר ממהרת אל הנעלם מאל הנראה.⁴⁶ ויש אנשים שפכרו במדה הנה להחזיק בתמונה, וכל אחד מהם שלא כדעת חברו, וכל אחד מהם מקים מה שהרחיק בעל דינו וטוען עליו שההכרח מביאו לזה, כמי שקיים שכל הדברים נחים וכפר בתנועה, ואחר קים כי כל הדברים נעים וכפר בנחת, וכל אחד משים הראיה שמביא חברו ספק ושבוש.

47 אבל אנחנו קהל המיוחדים מאמינים באלה השלשה משככים אשר למדעים, ונחבר אליהם משך רביעי הוצאנו⁴⁷ אותו בשלש ראיות ושב לנו שרש, והוא ההגדה הנאמנת, כי היא בנויה על מדע החוש ומדע השכל ומה שחייבו, כאשר אני עתיד לבאר במאמר השלישי מן הספר הזה.

משככי האמת - הדרכים המובילות לאמת. **מוצא כל ידוע** - המקור לכל ידיעה. **משככים** - דרכים. **ידעת הנראה וכו'** - יתבאר בהמשך הפסקה. **פעלה הנראה** - רואים את תוצאות פעולות הנפש. **בתמונה** - בדעה אחרת. **שקיים וכו'** - (ראה פירוש אור עציון). **הוצאנו** - ביססנו והוכחנו. **ההגדה הנאמנת** - נאמנות המסורה מדור לדור.